

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Laura Lähdemäki

PERINNÖNJAON OIKAISU JA OMAI- SUUDEN PALAUTUSVELVOLLISUUS

Liiketalous
2016

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Laura Lähdemäki
Opinnäytetyön nimi	Perinnönjaon oikaisu ja omaisuuden palautusvelvollisuus
Vuosi	2016
Kieli	suomi
Sivumäärä	40
Ohjaaja	Tuula Hartman

Tämä opinnäytetyö käsittelee perinnönjaon oikaisua. Vuoden 2016 alusta tuli voimaan lakiuudistus perintökaareen, jossa käsitellään perinnönjaon oikaisua, kun kuolinpesään on ilmaantunut uusi osakas. Lakiuudistuksen myötä perintökaareen tuli uusi luku koskemaan perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia perinnön saajalla on perintöön.

Työn alkuosassa on käsitelty perinnönjakoon liittyviä seikkoja. Sen jälkeen tarkasteltiin perintökaareen tehtävän lakiuudistuksen tarpeellisuutta, lakiuudistuksessa käsitellään erikseen perinnönjaon oikaisusta ja omaisuuden palautusvelvollisuudesta, kun kuolinpesään on ilmaantunut uusi osakas.

Tutkimusaineiston pohjana on käytetty pääasiassa perintökaarta ja perhe- ja perintöoikeuteen liittyvää lainsäädäntöä, perhe- ja perintöoikeuden oikeuskirjallisuutta sekä lainvalmistelutöitä. Työssä on käytetty myös oikeustapauksia.

Perinnönjaon oikaisun tavoitteena on luoda säännös sellaisia tilanteita varten, joissa perillisen tai testamentin saajan oikeus vainajan jättämään perintöön on sivuutettu aiemmin toimitetussa perinnönjaossa. Lakiuudistus on tarkoitettu sellaisia tilanteita varten, joissa perillisen tai testamentinsaajan oikeus perintöön on ollut olemassa jo silloin, kun aiemmin toimitettu perinnönjako on toimitettu, sekä myös sellaisia tilanteita varten, joissa perintöoikeuden muodostava suhde on vahvistettu perinnönjaon jälkeen.

ABSTRACT

Author	Laura Lähdemäki
Title	Amending the Distribution of an Estate and Estate Restoring Obligation
Year	2016
Language	Finnish
Pages	40
Name of Supervisor	Tuula Hartman

This thesis examined the rectifying of heritage division. In the beginning of the year 2016 the legislative reform on the Code of Inheritance which stipulates the adjustment of estate distribution when a new shareholder has emerged to the estate came into force. In the law reform a new chapter was added to the Code of Inheritance which deals with amending the estate distribution and the restitution obligation. The aim of this thesis was to find out what the rights and the obligations of the estate shareholders are.

The first part of the thesis examines the general aspects of heritage division, then the causes for a new law reform to the Code of Inheritance which deals with the rights and obligations of the shareholders of the estate when the estate has got a new shareholder are examined.

As the basis of the research material mainly from the Code of Inheritance and Family and Inheritance law related legislation was used together with the legal literature on family and inheritance law as well as preparatory work for the law. Also, court cases were used.

The aim of amending the distribution of an estate is to create a provision for situations where the heir's or legatee's right to the inheritance has been ignored in a previously submitted distribution of an estate. The law reform was made for situations where the heir's or legatee's rights for the heritage already existed when the previously submitted estate distribution was made also for situations where inheritance law forming right has come into force after the distribution of an estate.

Keywords	legacy, distribution of an estate, partition, estate, correction
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	PERINTÖOIKEUS.....	7
	2.1 Lakiosa.....	7
	2.2 Rintaperilliset	8
	2.3 Leski.....	11
	2.4 Toissijainen perillinen.....	11
	2.5 Avopuoliso	12
	2.6 Valtio.....	12
3	PESÄNSELVITYS.....	13
	3.1 Pesänselvittäjä.....	13
	3.2 Jäämistöomaisuuden haltuunotto	14
	3.3 Velat.....	15
4	PERINNÖSTÄ LUOPUMINEN.....	16
5	TESTAMENTTI.....	18
	5.1 Testamentin kumoaminen	19
	5.2 Perimyksen esteet.....	21
6	PERUNKIRJOTUS	22
7	PERINNÖNJAON OIKAISU JA PALAUTUSVELVOLLISUUS	23
	7.1 Lainmuutoksen tavoitteet	23
	7.2 Lainmuutoksen vaikutukset	26
	7.3 Mitä uutta perintökaaren luvussa 23 a	27
8	YHTEENVETO	39
	LÄHTEET.....	41

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee 1.1.2016 voimaan tullutta lakiuudistusta perintökaareen. Lakiuudistus mahdollisti perinnönjaon oikaisun, mikäli kuolinpesään ilmaantuisi uusi osakas, missä lapsen ja vanhemman suhde vahvistetaan vasta perinnönjaon jälkeen tai joku perintöön oikeutettu osakas kuten testamentin saaja, oltaisiin sivutettu perinnönjaossa. Oikaisua ei kuitenkaan voi vaatia, mikäli perintöoikeus on vanhentunut. Perinnönjako on sellainen aihe, joka tulee koskettamaan meitä jokaista josakin vaiheessa elämää. Tutkimuksessa perehdytään perintökaareen tulleeeseen lakimuutokseen ja miten se vaikuttaa perinnönjakoon.

Idea opinnäytetyöni aiheeseen lähti kiinnostuksestani uudistettuun isyyslakiin. Isyyslailla on suuri vaikutus perinnönjakoon, sillä perintö jaetaan sukulaisuussuhteiden mukaan. Esimerkiksi jos kuolinpesään ilmaantuisi perinnönjaon jälkeen perittävän tunnustamaton lapsi ja sukulaisuussuhde pystytään todistamaan, tulee myös hänestä kuolinpesän osakas ja täten myös hänellä on oikeus perintöön.

Perinnönjaon oikaisussa jo ennalta jaettu perintö palautetaan ja jaetaan uudelleen, mikäli joku perijöistä on jäänyt perinnönjaon ulkopuolelle. Uusi perillinen on saatanut ilmaantua kuolinpesään vasta, kun perinnönjako on jo suoritettu.

Jokaisen Suomessa vakituisesti asuvan ihmisen kuoltua laaditaan perunkirjoitus, riippumatta siitä, mikä on jäämistön suuruus. Perunkirjoituksesta selviää perittävän varat ja velat -laskelma, joka on samalla perintöverotuksen pohja. Perunkirjoituksessa tehdystä perukirjasta selviävät perilliset sekä perillisten laskennalliset perintöosuudet.

Tutkimuksessa käytän lainopillista tutkimusmenetelmää. Koska lakiuudistus on melko uusi, ei ajantasaista kirjallisuutta ja oikeustapauksia ole kovin paljon, joten työni pohjautuu suurimmalta osalta lakeihin ja hallituksen esityksiin.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten perinnönjaon oikaisu vaikuttaa perinnönjakoon. Lakiuudistus on todella tuore, joten tavoitteenani olisi saada edes muutama oikeustapaus, joita voisin tutkimuksessani hyödyntää.

Tutkimusongelmana on selvittää, millainen oikeus perinnönjaon ulkopuolelle jääneellä uudella perijällä on perintöön, joka on jo kerran jaettu ja miten tämä uudelleenjakaminen tulee tapahtumaan. Lisäksi selvitän, mitä tapahtuu, jos omaisuutta ei enää ole tallella tai se on vahingoittunut, kun se tulisi palauttaa ja jakaa uudelleen.

2 PERINTÖOIKEUS

Jotta perinnönjako pystyttäisiin toteuttamaan, on merkittävintä, että perittävä henkilö on kuollut, sillä vainaja jättää jälkeensä kuolinpesän, josta kuolinpesän osakkaat sitten suorittavat perinnönjaon. Kuolinpesän osakkaiksi lukeutuvat perilliset, vainajan puoliso sekä testamentin saajat. Vainaja jättää jälkeensä kuolinpesän, joka koostuu vainajan varoista ja veloista. Kaikki kuolinpesän osakkaat hallitsevat ja hoitavat yhdessä vainajan jättämää omaisuutta. (Koponen 2015, 13)

Perinnönjaon parenteelissa on käytössä sijaisperimysoikeus, joka tarkoittaa sitä, että jos perillinen on kuollut ennen perittävää, tulevat hänen mahdolliset lapsensa hänen tilalleen perimisessä. Vainajan kuitenkin perii aina hänen läheisin elossa oleva rintaperillinen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaukaisempi rintaperillinen on oikeutettu perintöön vain siinä tapauksessa, jos läheisempi perillinen on kuollut tai luopunut perinnöstään. (Norri 2010, 84)

2.1 Lakiosa

Jokaisella vainajan rintaperillisellä on perinnönjaossa oikeus lakiosaan. Lakiosan suuruus on vähintään puolet suhteellisesta perintöosasta. Myös rintaperillisten lapset ja heidän mahdolliset jälkeläisensä ovat oikeutettuja saamaan perinnönjaossa lakiosan, mikäli perintö on siirtynyt heille perimystä koskevien säännösten mukaan. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 72)

Mikäli perinnönjättäjä on laatimallaan testamentilla määrännyt omaisuutensa jollekin toiselle henkilölle, tulee rintaperillisen vaatia lakiosaansa lakiosailmoituksella, jotta hän saisi hänelle kuuluvan lakiosan vähentymättömänä. Rintaperillisen tulee tehdä lakiosailmoitus vähintään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun testamentti on annettu tiedoksi. Lakiosailmoitus tulee tehdä ainoastaan sille, jonka hyväksi testamentti on tehty. Perukirjassa mainitaan useimmiten, että rintaperillinen vaatii perinnöstä hänelle kuuluvaa lakiosaa. (Aarnio & Kangas 2009, 914- 915; Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 73)

Rintaperillisten tulee itse vaatia lakiosailmoituksella heille kuuluvaa lakiosaa, vaikka perinnönjättäjä olisi testamentilla määrännyt koko omaisuutensa jollekin toiselle henkilölle. Perinnönjättäjä on myös saattanut testamentissaan mainita, etteivät rintaperilliset vaatisi heille kuuluvaa lakiosaa, mutta tällä merkinnällä ei testamentissa ole juridisesti mitään merkitystä. Mikäli rintaperilliset eivät tietyssä määräajassa vaadi heille kuuluvaa lakiosaa, he voivat menettää oikeutensa lakiosaan. (Linnainmaa 2002, 32–33)

KKO: 1987:55 Puolisot olivat laatimassaan testamentissa määränneet, että heistä viimeksi eloonjäänyt saisi hallita koko pesän omaisuutta jakamattomana kuolemaansa saakka. Ja kuolinpesä tulisi viimeksi kuolleen puolison jälkeen jakaa testamentissa mainitulla tavalla. Ensiksi kuolleen puolison rintaperillinen, joka ei ollut jäljelle jääneen rintaperillinen, ei ollut määräajassa vaatinut lakiosaansa perintökaaren 7 luvun 5 §:n 1 momentissa mainitulla tavalla, menetti hän oikeutensa lakiosaansa.

Korkein oikeus totesi, että rintaperillisellä ei enää ollut oikeutta lakiosaansa, koska hän ei ollut määräajassa esittänyt lakiosavaatimustaan kuolinpesään. (Perintökaari 5.2.1965/40)

2.2 Rintaperilliset

Perinnönjaossa perimysjärjestyksessä ovat ensimmäisenä vainajan rintaperilliset. Rintaperillisiksi luetaan vainajan lapset, lapsenlapset sekä heidän jälkeläisensä. Kullakin vainajan lapsista on oikeus yhtä suureen perintöosaan. Mikäli joku vainajan lapsista on kuollut, ovat hänen rintaperillisensä hänen tilallaan perimisessä. (Koponen 2015, 13)

Rintaperillisiä voi olla monenlaisia. Selvimpänä rintaperillisenä pidetään kuitenkin aviolasta. Aviolapsi on syntynyt vanhempien ollessa keskenään avioliitossa, eli tässä tapauksessa lapsi perii kummatkin vanhempansa. Äidin ja lapsen välinen sukulaisuussuhde on lähes aina selvä. Lapsi perii äitinsä siitä huolimatta, vaikka raskaus olisi saanut alkunsa hedelmöityshoitoja käyttämällä. Myös siinä tapauksessa,

jos hedelmöityksessä on jouduttu käyttämään jonkun toisen naisen sukusoluja. Se tarkoittaa sitä, että lapsen ja äidin välinen biologinen suhde ei ole perintöoikeuden välttämätön edellytys. Isän ja lapsen välinen sukulaisuussuhde määräytyy avioliitossa syntyneen lapsen osalta isyysolettaman perusteella; lapsen syntyessä avioliiton aikana, oletetaan hänen olevan aviolapsi ja täten perii hän myös isänsä. Mikäli isyysolettama pystytään todistamaan virheelliseksi, voidaan lapsen ja isän välinen sukulaisuussuhde tietyin edellytyksin kumota. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 14)

Rintaperillisiä ovat myös vanhempien tunnustamat lapset. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi tunnustetaan laissa säädettyjä menettelymuotoja noudattaen omakseen. Nykyään isä voi tunnustaa lapsensa jo ennen tämän syntymää. Isän tunnustama lapsi on aina kuolinpesän osakas ja perii vanhempansa. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 16)

Myös kihlalapsi kuuluu rintaperillisten parenteeliin. Kihlalapsi on lapsi, joka on saanut alkunsa kihloissa olleelta pariskunnalta tai pariskunnalta, jotka ovat sittemmin kihlautuneet. Jotta lapsi saavuttaisi kihlalapsen aseman, tulee olla näyttöä sekä vanhempien kihlauksesta että lapsen siittämisen ajankohdasta. Kihlalapsen perillisasemaan liittyy kuitenkin aina epävarmuus, jos kuolinpesän osakkaat eivät pääse yksimielisyyteen, onko lapsi kihlalapsi. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 16,17)

Lapsi voi saavuttaa rintaperillisen aseman myös isyyden vahvistamisen perusteella. Isyyden vahvistamista voivat hakea oikeusteitse joko lapsi itse tai isä. Kun lapsen ja isän sukulaisuussuhteen vahvistamista haetaan oikeusteitse, tulee lapsen puhevalaa käyttämään lastenvalvoja. Isyyskannetta ei ole mahdollista ajaa, mikäli lapsi itse vastustaa isyyden vahvistamista. Uuden isyyslain tultua voimaan, voi isyyskanteen panna vireille koska tahansa perittävän eläessä. Lapsella on kuitenkin mahdollisuus nostaa isyyskanne tietyillä edellytyksillä vielä oletetun isän kuoleman jälkeen. Perittävän kuoleman jälkeen nostettua kannetta ehditään harvoin ajaa ennen perunkirjoituksen toimittamista, joten kanteesta seuraavia oikeusvaikutuksia on mahdotonta

huomioida perukirjaa laatiessa. Mikäli lapsen ja isän välinen sukulaisuussuhde kuitenkin vahvistetaan perunkirjoituksen jälkeen, tulee osakkaiden toimittaa täydennysperunkirjoitus, jossa myös kuolinpesän uusi perillinen on huomioitu. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 17,18)

Myös adoptiolapset ovat vainajan rintaperillisiä. Adoptioita on kahta eri tyyppiä, vahva adoptio ja heikko adoptio. Kun lapsen adoptio on heikko, perii lapsi biologiset vanhempansa ja samalla tavalla biologiset vanhemmat perivät lapsensa. Heikon adoption piiriin kuuluva ottolapsi perii ottovanhempansa, mutta ei kuitenkaan ottovanhempien sukulaisia. Ottolapsi on vähän heikommassa perillisasemassa verrattuna ottovanhempien biologisiin lapsiin. Kun adoptio on vahva, katkeavat biologisen vanhemman ja lapsen suhteet kokonaan, mikä tarkoittaa sitä, että lapsi perii ainoastaan adoptiovanhempansa. Vahvan adoption piiriin kuuluvalla ottolapsella on yhtäläinen oikeus periä adoptiovanhemmat kuin heidän biologisilla lapsillaan. Vahva adoptio katkaisee lapsen ja biologisten vanhempien sukulaisuussuhteet täysin, eli lapsi siirtyy adoptiovanhempien sukuun. Poikkeuksena on kuitenkin adoptio, joka tapahtuu perheen sisällä, kun biologisen vanhemman puoliso adoptoi lapsen myös omakseen. Tässä tapauksessa lapsi säilyttää sukulaisuussuhteensa biologiseen vanhempaansa ja samalla liittyy adoptiovanhemman sukuun. Mikäli lapsen adoptio on tapahtunut ennen vuotta 1980, eikä sitä olla siirretty vahvan adoption piiriin tuomioistuimen päätöksellä, on lapsella oikeus periä sekä biologiset vanhemmansa että adoptiovanhemmat. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 18,19)

Isyyskanteen johdosta on isyyden vahvistaminen ollut Suomessa mahdollista 1.10.1976 lukien. Lapsen oikeus isyyskanteen nostamiseen ei vanhene, mikäli hän on syntynyt tuon ajankohdan jälkeen. Poikkeuksena ovat kuitenkin ne lapset, jotka ovat syntyneet avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976. Ennen kyseistä ajankohtaa syntyneiden lasten tuli nostaa isyyskanne viiden vuoden määräajassa, sillä muuten he menettivät oikeuden isyyskanteen nostamiseen. Määräaika säännöstä on kuitenkin pidetty perustuslain vastaisena, sillä sen johdosta eri ajanjaksoina syntyneet lapset olivat epäyhdenvertaisessa asemassa isyyskanteen nostamisen suhteen. 1.1.2016

voimaan tullut isyyslaki muutti kuitenkin tilanteen, sillä se mahdollisti isyyskanteen nostamisen milloin tahansa, riippumatta siitä, milloin lapsi olisi syntynyt. Lapsella on myös mahdollisuus nostaa isyyskanne tietyn edellytyksen myötä isän kuoleman jälkeen. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 17,18)

2.3 Leski

Leski eli vainajan puoliso, voi olla kuolinpesän osakkaana kolmella perusteella: leski perii puolisonsa, mikäli heillä ei ole ollut lapsia, leski voi myös olla kuolinpesän osakkaana yleitestamentin saajana tai ainakin toisella puolisoista on avio-oikeus ja sen nojalla oikeus toisen omaisuuteen. Vaikka leskellä on oikeus hallita kuolinpesän jäämistö jakamattomana, ei se kuitenkaan tee leskestä kuolinpesän osakasta. Mikäli jäljelle jäänyt puoliso oli varakkaampi kuin hänen kuollut puolisonsa, on leskellä mahdollisuus ilmoittaa, ettei hän luovuta omaa omaisuuttaan tasinkona. Hänellä on siis oikeus pitää koko omaisuus itsellään. Lesken tulee ilmoittaa perunkirjoitustilaisuudessa, mikäli käyttää tasinkoetuoikeuttaan. Leski tulee kuitenkin kutsua perunkirjoitustilaisuuteen huolimatta siitä, onko hän kuolinpesän osakas. (Koponen 2015, 16)

2.4 Toissijainen perillinen

Mikäli vainajalla ei ole rintaperillisiä, ovat perimysjärjestyksessä seuraavana vainajan vanhemmat. Kumpikin vainajan vanhemmista perii puolet jaettavasta perinnöstä. Mikäli toinen tai molemmat vanhemmat ovat kuolleet, perivät heidän rintaperillisensä eli vainajan sisarukset sekä heidän jälkeläisensä vainajan. (Koponen 2015, 13)

Mikäli vainajan vanhemmat eivät enää ole elossa, eikä hänellä ole sisaruksia tai heidän jälkeläisiään, siirtyy perintö vainajan isovanhemmille. Mikäli jompikumpi tai molemmat isovanhemmista ovat kuolleet, siirtyy perintö heidän jälkeläisilleen, eli vainajan sedille, tädeille ja enoille. Perintöoikeus ei kuitenkaan siirry enää serkuille, sillä serkut eivät enää kuulu perinnönjaon piiriin. (Koponen 2015, 13)

2.5 Avopuoliso

Avopuolisot eivät peri toisiaan, mikäli he eivät ole tehneet testamenttia toisen hyväksi. Jos testamenttia ei ole tehty, siirtyy perintö kokonaisuudessaan vainajan lapsille tai vainajan vanhemmille tai sisaruksille. Mikäli avopuolisoilla kuitenkin on olemassa yhteinen lapsi tai puolisot ovat asuneet todistetusti yhdessä vähintään viisi vuotta, voi eloonjäänyt avopuoliso tai kuolleen puolison perilliset vaatia omaisuuden erottelua tai jonkinlaista hyvitystä avopuolisoiden yhteistalouteen annetusta panoksesta. Avopuolisoiden tulee siis laatia testamentti toisen hyväksi, mikäli haluavat turvata jäljelle jäävän puolison oikeuden jäämistöön. Testamentista huolimatta on vainajan rintaperillisillä kuitenkin oikeus vaatia itselleen lakiosaa. (Koponen 2015, 18)

2.6 Valtio

Mikäli vainajalla ei ole jäänyt jälkeen mihinkään perintöryhmään kuuluvia perillisiä, eikä hän ole testamentilla määrännyt omaisuudelleen perillistä, perii valtio vainajan jättämän omaisuuden. Mikäli valtionkonttori katsoo olosuhteisiin nähden kohtuulliseksi, voidaan valtion perimä omaisuus luovuttaa kokonaan tai osittain perittävän läheisille, jotka eivät lukeudu perintökaassa oleviin perillisiin. Vainajan jättämä omaisuus voidaan myös luovuttaa sille kunnalle, jossa perittävä on viimeiseksi asunut. Perillispiirin ulkopuolella olevien sukulaisten tai vainajan viimeksi asutun kunnan tulee vaatia perintöä itselleen, muutoin he eivät sitä saa. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 57)

3 PESÄNSELVITYS

Pesänselvityksen tavoitteena on saada vainajan jättämä omaisuus jakokuntoon. Pesänselvityksessä tulee osakkaiden selvittää kuolinpesän varat ja velat. Vainajaa sitoneet oikeudet ja velvoitteet pysyvät voimassa vielä perittävän kuoleman jälkeen, mikä tarkoittaa sitä, että vainajan velat ja muut laskut tulee hoitaa kuolemasta riippumatta. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 232)

Kuolinpesän osakkaiden tulee yhdessä hallita kuolinpesän omaisuutta pesän selvittelyn aikana. Osakkaiden tulee yksimielisesti sopia, miten vainajan velat maksetaan ja miten velkojen maksuun tarvittava omaisuus muutetaan tarvittaessa rahaksi. Mikäli kuolinpesän osakkaat eivät yhdessä pysty sopimaan ja hoitamaan kuolinpesän asioita, voi kuka tahansa osakkaista hakea kuolinpesälle tuomioistuimen päätöksellä pesänselvittäjää. (Koponen 2015, 21)

3.1 Pesänselvittäjä

Tuomioistuin voi tarvittaessa määrätä kuolinpesälle pesänselvittäjän. Hänen päätehtävänsä on saada kuolinpesä jakokuntoon. Pesänselvittäjän tulee ottaa kuolinpesä haltuun ja selvittää jäämistön omaisuus. Lisäksi hänen tulee haltuun ottamisen jälkeen selvittää kuolinpesän velat ja maksaa ne kuolinpesän varoista. Pesänhoitajan tulee myös selvittää vainajaa sitovat sopimukset sekä irtisanoa ne. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 101, 102)

Kun kuolinpesään on tuomioistuimen päätöksellä määrätty pesänselvittäjä, lakkaa osakkaiden perunkirjoitusvelvollisuus. Kaikkien kuolinpesän osakkaiden tulee tuomioistuimen päätöksen jälkeen luovuttaa kuolinpesän hallinto-oikeus pesänselvittäjälle. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 101)

Mikäli kuolinpesän osakkaat tekevät hakemuksen pesänselvittäjästä tuomioistuimelle ennen perunkirjoituksen määräajan umpeutumista, mutta käräjäoikeuden päätös tulee vasta perunkirjoitusajan umpeuduttua, on tilanne oikeudellisesti vaikea. Mikäli tuomioistuimelta tulee hakemukseen harvinainen hylkäävä päätös, ei

pelkkä pesänselvittäjän hakemuksen tekeminen tuomioistuimeen vapauttaa kuolinpesän osakkaita perunkirjoituksen toimituttamisvelvollisuudesta. Tuomioistuimen hyväksyessä pesänselvittäjähakemuksen, vapautuvat kuolinpesän osakkaan perunkirjoituksen toimitusvelvollisuudesta jo pelkän hakemuksen tekemisen perusteella, vaikka päätös pesänselvittäjän määräämisestä annettaisiin vasta perunkirjoituksen määrääjän umpeuduttua. Pesänselvittäjä voi tarvittaessa hakea perunkirjoitukseen lisää aikaa, mikäli se on lain mukaan vielä mahdollista. Pesänselvittäjän velvollisuus hoitaa kuolinpesän asioita alkaa heti, kun tuomioistuin on päätöksensä antanut. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 101)

Vaikka pesänselvittäjä laiminlöisi perunkirjoitusvelvollisuuttaan, ei tämä hänen osaltaan ole yhtä kohtalokasta kuin vastaavanlainen laiminlyönti kuolinpesän osakkaalle. Vaikka pesänselvittäjä tahallisesti viivyttelisi perunkirjoitusta, ei hän joudu henkilökohtaiseen velkavastuuseen perittävän henkilön veloista. Pesänselvittäjä on kuitenkin vahingonkorvausvelvollinen. Kuolinpesän pesänselvittäjän vahingonkorvausvelvollisuutta on kuitenkin rajoitettu siten, ettei hän ole korvausvelvollinen mistään muusta kuin tahallisesti tai huolimattomuudella aiheutetusta taloudellisesta vahingosta. Tämä tarkoittaa sitä, että pesänselvittäjä ei ole korvausvelvollinen myöhästyneestä perunkirjoituksesta. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 102)

3.2 Jäämistöomaisuuden haltuunotto

Kuolinpesässä ei aina ole mahdollista saada kuolinpesän osakkaille pesän yhteishallintoa. Yhteishallinnon ollessa mahdotonta, on jonkun pesän osakkaista otettava kuolinpesä haltuunsa ja huolehdittava siitä. (Koponen 2015, 23)

Jäämistöomaisuuden haltuunotto tarkoittaa, että sille, joka hoitaa kuolinpesän jäämistöä, luovutetaan kaikki kuolinpesää koskevat asiakirjat. Mikäli leskelle tai jollekin muulle osakkaalle jää kuolinpesän jäämistöä haltuun, tulee pesänhoitajan huolehtia, että omaisuutta hoidetaan asianmukaisesti. Jonkin osakkaan haltuun jäävä omaisuus voi olla esimerkiksi vainajan asunto. Jos joku osakkaista jää asumaan pe-

rittävän henkilön asuntoon pesänselvittelyn ajaksi, on pesänselvittäjällä oltava varmuus siitä, että osakas hoitaa asuntoa asianmukaisesti siten, ettei sen arvo tule laskeumaan. Eloonjäänyt puoliso on vastaavasti vastuussa kuolinpesän omaisuuden hoidosta, vaikka hän ei olisikaan kuolinpesän osakas. Mikäli kuolinpesän osakkaat eivät ota kuolinpesää haltuunsa tai osakkaista ei ole tarkkaa tietoa, tulee sen, jolle katsotaan sen olosuhteisiin nähden lähinnä kuuluvan, ottaa kuolinpesä haltuun ja hallita sitä. Kun kuolinpesä on otettu haltuun, tulee osakkaat kutsua paikalle. Mikäli se ei ole mahdollista, tulee kuolemantapauksesta tehdä ilmoitus oikeuteen. Tässä tilanteessa käräjäoikeus määrää kuolinpesälle tarvittaessa pesähoitajan hoitamaan jäämistöä. Jos katsotaan tarpeelliseksi, on poliisi velvollinen ottamaan kuolinpesä haltuunsa. (Koponen 2015, 23, 24)

3.3 Velat

Vainajan velat tulee maksaa, vaikka velkavastuussa oleva henkilö olisi kuollut. Vainajan veloista vastataan pääsääntöisesti vain vainajan jättämällä omaisuudella. On myös mahdollista, että koko vainajan jättämä omaisuus menee hänen velkojensa maksuun. (Koponen 2015, 169)

Kuolinpesän osakas saattaa myös joutua henkilökohtaiseen velkavastuuseen kuolinpesälle kuuluvista veloista. Jotta perillinen joutuisi henkilökohtaiseen velkavastuuseen vainajan veloista, tulee hänen laiminlyödä perunkirjoitusta sekä vainajan velkavastuuta, sekä mahdollisesti jakaa kuolinpesän omaisuutta osakkaille ennen kuin kaikista kuolinpesän veloista on selvyys. (Koponen 2015, 174)

Perukirjaan tulee merkitä kaikki vainajan vähentämiskelpoiset velat. Velan vähentämiskelpoisuus ei kuitenkaan edellytä velan erääntymistä. Perukirjaan merkittäviä velkoja on muun muassa vainajan asuntovelka, luottokorttivelka, osamaksusta syntynyt velka, maksamatta jääneet verot, sekä erilaiset laskut, kuten sähkö-, vesi- ja puhelinlasku. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 233)

4 PERINNÖSTÄ LUOPUMINEN

Perillisten tai testamentinsaajan ei ole pakko ottaa vastaan heille lain tai testamentin perusteella kuuluvaa omaisuutta. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 282)

Mikäli osakas haluaa luopua saamastaan perinnöstä, voi hän luopua siitä tehokkaasti. Edellytyksenä tehokkaaseen perinnöstä luopumiseen, on perinnönsaajan luovuttava hänelle kuuluvasta perinnöstä vastikkeetta, eikä hän täten myöskään määrää perinnöstä luopumiseen minkäänlaisia ehtoja. Mikäli perinnön saaja kuitenkin saa perinnön luopumisesta vastiketta, katsotaan hänen ottaneen perintö vastaan. Osakkaalla ei tehokkaassa perinnöstä luopumisessa ole oikeutta määrätä, kuka hänen osuutensa tulee perimään. Hän korkeintaan ilmoittaa luopuvansa hänelle kuuluvasta perinnöstä lakimääräisten perillisten hyväksi. Mikäli osakas ilmoittaa, kenen hyväksi hän luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä, katsotaan hänen ottaneen perintö vastaan. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 283)

Tehokkaan perinnöstä luopumisen edellytyksiin kuuluu myös, että osakas luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä kokonaan. Mikäli osakas luopuu perinnöstä osittain, johtaa se verovelkasuhteen syntyyn. Ei ole siis mahdollista, että perillinen luopuu kuolinpesän jäämistöön kuuluvasta kiinteistöstä ja ottaa vastaan muuta kuolinpesän omaisuutta. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 283)

Tehokkaan perinnöstä luopumisen edellytys on myös se, että se tapahtuu kohtuullisessa ajassa perittävän henkilön kuolemasta. Perinnöstä luopumiselle ei kuitenkaan voida määrittää mitään tiettyä aikarajaa, mutta katsotaan, että perinnöstä luopumisen tulisi tapahtua viimeistään 2-3 vuoden sisällä perittävän kuolemasta. Katsotaan kuitenkin, että perinnöstä luopumisen olisi hyvä tapahtua perunkirjoituksen yhteydessä, mutta viimeistään, kun vainajan omaisuus jaetaan. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 283)

Perillisellä on mahdollisuus luopua hänelle kuuluvasta perinnöstä jo ennen perittävän kuolemaa. Kun osakas haluaa ennakkoon luopua perinnöstä, tulee hänen joko

hyväksyä perinnönjättäjän laatima testamentti tai antaa perinnönjättäjälle kirjallinen ilmoitus siitä, että hän luopuu perintöosastaan. Vaikka perillinen luopuisi hänelle kuuluvasta perinnöstä, on hänellä siitä huolimatta oikeus hänelle kuuluvaan lakiosaan, mikäli hänelle ei siitä ole vielä luovutettu kohtuullista vastiketta. Mikäli perillisen puoliso tai jälkeläiset ovat ottaneet vastaan lakiosaa vastaavan omaisuuden testamentilla tai perintönä, ei perillinen enää ole oikeutettu lakiosaansa. (Koponen 2015, 187)

Kun perillinen luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä, ei hän tämän jälkeen ole enää kuolinpesän osakas. Täten ei hän myöskään ole velvollinen osallistumaan perinnönjakoon, eikä hänellä ole tarvetta allekirjoittaa perinnönjakokirjaa. Jos perinnöstään luopunut osakas kuitenkin osallistuu perinnönjakoon, katsotaan hänen ottaneen perintö vastaan, mikä katsotaan tehokkaan perinnöstä luopumisen estäväksi toimeksi. Perillisen luovuttua hänelle kuuluvasta perinnöstä, tulevat hänen perimysijalleen hänen mahdolliset jälkeläisensä. Perinnöstä luopuneen perintöosuus jaetaan lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaisesti. (Koponen 2015, 187)

5 TESTAMENTTI

Testamentilla on mahdollista muuntaa kuolinpesän osakassuhteita siten, että perintö jakautuu eri tavalla verrattuna siihen, miten omaisuus jakautuisi lakimääräistä perimystä koskevien sääntöjen mukaan. Mikäli perinnönjättäjä on laatinut omaisuudestaan yleistestamentin, tulee testamentinsaajasta kuolinpesän osakas, vaikka hänellä ei olisi minkäänlaisia sukulaisuussuhteita perinnön jättäjään. Yleistestamentin saaja voi olla joko luonnollinen tai juridinen henkilö. Esimerkiksi jos perinnönjättäjä on testamentillaan määrännyt omaisuutensa valtiolle tai seurakunnalle, tulee valtiosta tai seurakunnasta samalla tavalla kuolinpesän osakas kuin luonnollisesta henkilöstä. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 59,60)

Testamentilla on ankarat muotovaatimukset. Tämä tarkoittaa, että testamentin tekijän tulee olla täydessä ymmärryksessä, eikä testamenttia ole tehty pakotettuna. Testamentin tekijän tulee pääsääntöisesti olla 18 vuotta täyttänyt. 15 vuotta täyttänyt henkilö voi kuitenkin tehdä testamentin omaisuudestaan, jota hänellä on valta itse hallita. Testamentissa tulee olla kahden todistajan allekirjoitukset. Lisäksi testamentin todistajien esteellisyys tulee varmistaa. Todistajan esteellisyys voi johtua sukulaisuussuhteesta tai siitä, että hän on suhteessa perinnönjättäjän sukulaisen kanssa. Muu syy esteellisyyteen voi olla se, että testamentti on tehty todistajan hyväksi. Testamentin todistajien tulee olla samanaikaisesti läsnä allekirjoittaessaan testamenttia. Todistajien ei kuitenkaan tarvitse olla tietoisia testamentin sisällöstä, kunhan he ovat tietoisia siitä, että todistavat oikeaksi juuri testamentin. Todistuslauselmaan edellytetään, että todistajat merkitsevät siihen allekirjoituksensa, ammatinsa, asuinpaikkansa sekä henkilötunnuksensa. Testamentin teksti voidaan kirjoittaa joko koneella tai käsin. Päiväys ei kuulu pakottavaan testamenttimuotoon. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 60,61)

Perinnönjättäjä voi tietyissä erityisolosuhteissa määrätä omaisuudestaan joko suullisella testamentilla tai omakätisesti kirjoitetulla ja allekirjoitetulla hätätilatestamentilla. Mikäli perinnönjättäjä tekee suullisen testamentin, tulee kahden todistajan

olla samanaikaisesti läsnä, jotta testamentti olisi pätevä. Perinnönjättäjällä on mahdollisuus tehdä hätätilatestamentti ainoastaan silloin, kun hänellä ei ole mitään mahdollisuutta käyttää normaalia testamenttimuotoa jonkin sairauden tai muun pakottavan syyn seurauksena. Mikäli perinnönjättäjä on tehnyt omaisuudestaan suullisen testamentin, tulee sen sisällöstä olla selostus perukirjassa. (Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016, 61,62)

5.1 Testamentin kumoaminen

Perillinen voi tarpeen vaatiessa moittia testamenttia pätemättömäksi. Testamentin moittiminen vaatii kuitenkin, että testamentin saajaa kohtaan nostetaan kanne käräjäoikeudessa. Testamentin moittimisen kanne tulee antaa tiedoksi ja panna vireille kuuden kuukauden määräajassa siitä, kun perillinen on saanut tiedon testamentista. Jos käräjäoikeus toteaa testamentin moitteen johdosta pätemättömäksi, menee perintö testamentinsaajan sijasta laissa määrätyille perillisille. (Koponen 2015, 51)

Testamentti voidaan julistaa moitteen johdosta pätemättömäksi seuraavilla perusteilla:

- Testamentin tekijä on ollut alaikäinen tehdessään testamentin. Testamentin voi kuitenkin tehdä myös alaikäinen henkilö. 15 vuotta täyttänyt henkilö voi tehdä testamentin siitä omaisuudesta, jonka hän on omalla työllään ansainnut. Testamentti voi myös olla pätevä, jos alaikäinen perittävä on tai on ollut naimisissa.
- Testamenttia laatiessa ei ole noudatettu laissa säädettyä muotoa. Pääsääntönä on, että testamentissa tulee olla sen laatijan ja kahden todistajan allekirjoitukset. Todistajien tulee olla täysivaltaisia, eivätkä he voi olla testamentin laatijan lähisukulaisia. Testamentin tekijän puolisoakaan ei kelpaa todistajaksi. Samoin lankous suhteen perusteella sukuun kuulumalla on estynyt olemaan todistajana. Testamentin todistajana ei myöskään voi olla sellainen henkilö, jonka hyväksi testamentti tehdään.

- Testamentin tekemiseen on vaikuttanut tylsämielisyys, mielisairaus tai jokin muu sieluntoiminnan häiriö. Lääketieteellisesti mielisairas henkilö voi kuitenkin laatia pätevän testamentin, jos hänellä on testamentin tekohetkellä ollut riittävä kyky omaan tahdonilmaisuun.
- Testamentin tekijä on taivuteltu tai pakotettu tekemään testamentti, tai hänet on petollisesti viety tekemään se. (Koponen 2015, 51,52)

Mikäli perillinen vaatii testamenttia pätemättömäksi, tulee hänen näyttää, että jokin pätemättömyysperuste on ollut olemassa, kun perinnönjättäjä on testamentin laatinut. Muut kuin muotovirheen perusteella nostetut jutut eivät monesti menesty, sillä esimerkiksi petollisesti viety, pakotettu tai testamentin sisältöön vaikuttaneen sairauden olemassaolo juuri testamentin tekohetkellä on vaikeaa selvittää sekä todistaa jälkeinpäin. (Koponen 2015, 52)

Testamentin sisällöstä saattaa tulla näkemyseroja testamentinsaajien sekä perillisten välille. Näkemyseroja osapuolten välille aiheuttaa esimerkiksi testamentin sisällön tulkinta sekä näkemys siitä, onko testamentin tekijällä ollut oikeus testamentata jotakin. (Koponen 2015, 52)

KKO: 2007:21 A oli laatinut testamentin, missä hän oli määrännyt, että perintö menisi täysin omistusoikeuksin hänen pojalleen B:lle ja tämän kuoleman jälkeen hänen rintaperillisilleen. Testamentissa oli myös maininta, että B:n puoliso ei ole avio-oikeutta B:n saamaan perintöön. B oli vähän ennen kuolemaansa lahjoittanut puolisolleen valtaosan omaisuudestaan. Kysymyksenä oli se, että onko B:n puoliso velvollinen palauttamaan lahjoituksena saamansa omaisuuden arvon B: pojalle.

Korkein oikeus katsoi lahjoitusten loukkaavan B:n poikaa ja täten katsottiin, että B:n puoliso oli velvollinen korvaamaan saamansa omaisuuden B:n pojalle. (Perintökaari)

5.2 Perimyksen esteet

Vaikka rintaperillisellä on oikeus lakiosansa, eikä perinnönjättäjä saa tehdä testamenttia lakiosaa loukaten, on testamentin laatijalla kuitenkin mahdollisuus tehdä rintaperillinen perinnöttömäksi. Rintaperillisen tekeminen perinnöttömäksi vaatii kuitenkin laissa hyväksytyt perusteet. Perusteluna voi esimerkiksi olla se, että perillinen on tahallisella rikollisella teolla loukannut perittävää tai hänen sukulaistaan, tai perillinen on elänyt jatkuvaa kunniatonta ja epäsiiveellistä elämää, mikä on loukannut perinnönjättäjää. (Norri 2010, 219)

Perinnönjättäjällä ei kuitenkaan ole täyttä oikeutta perusteettomasti tehdä perillistään perinnöttömäksi. Mikäli perinnöttömäksi tekemisen perusteet eivät täyty, on perillisellä oikeus perinnön lakimääräiseen vähimmäissuojaansa. (Aarnio & Kangas 2009, 146)

Rintaperillinen voidaan tehdä perinnöttömäksi ainoastaan testamentilla. Perinnöttömäksi tekemisen perusteet tulee kirjata testamenttiin ja tarpeen vaatiessa on perusteet pystyttävä näyttämään toteen. Mikäli perinnönjättäjä on tehnyt rintaperillisen perinnöttömäksi, tulevat hänen tilalleen perimysjärjestyksessä hänen mahdolliset perillisensä. Tapauksessa tulee tällöin voimaan sijaisperimysoikeus, joka tapahtuu samalla tavalla kuin tilanteessa, jossa perillinen olisi kuollut ennen perittävää. (Aarnio & Kangas 2002, 172)

6 PERUNKIRJOTUS

Kuolinpesän perunkirjoitus tulee toimittaa kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun vainaja on kuollut. Perunkirjoituksen määräaika umpeutuu siitä huolimatta, vaikka se osuisi pyhäpäivälle. Perunkirjoitukseen voidaan hakea pidennystä tietyin edellytyksin. Syyn pidennykselle tulee kuitenkin olla erityinen, jotta se myönnettäisiin. Pidennystä perunkirjoitukseen tulee myös hakea hyvissä ajoin ennen varsinaisen määräajan umpeutumista. Päätöksen perinnönjaon pidentämisestä tekee Verohallinto. Perunkirjoitusajan pidentämiseen hakemus tulee olla kirjallinen ja siitä on käytävä ilmi perusteet, joihin hakija vetoaa. Hakemuksen voi myös tehdä Verohallinnon vahvistamalle lomakkeelle. Perunkirjoitusaikaa voidaan myös pidentää, jos sen katsotaan olevan tarpeen, esimerkiksi, jos perittävä on harjoittanut liiketoimintaa, eikä yrityksen tilinpäätös ole valmistunut määräajassa. Aikaa on myös mahdollista pidentää silloin, kun perittävän jäämistö on huomattavan suuri. Myönnettävän pidennyksen pituus on Verohallinnon päätettävissä, pidennetyn ajan tulee kuitenkin olla kohtuullinen. (Aarnio, Kangas, Puroinen & Rabinä 2016, 79)

Vainajan puoliso tai lapsi ovat yleensä vastuussa perunkirjoitustilaisuuden järjestämisestä, sillä he yleensä tuntevat parhaiten vainajan varallisuustilanteen. (Aarnio, Kangas, Puroinen & Rabinä 2016, 79)

Perunkirjoitus tulee toimittaa kaikkien Suomessa virallisesti asuneiden kuoltua, myös silloin, kun Suomessa asuva työntekijä kuolee, vaikkei hän edes olisi Suomen kansalainen. Perunkirjoituksen velvollisuus on riippumaton perinnönjättäjän iästä. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että myös elävänä syntyneen ja sittemmin kuolleen lapsen jälkeen tulee toimittaa perunkirjoitus, vaikkei hänellä ei olisi ollut mitään omaisuutta. (Aarnio, Kangas, Puroinen & Rabinä 2016, 79,81,82)

7 PERINNÖNJAON OIKAISU JA PALAUTUSVELVOLLI- SUUS

Ennen 1.1.2016 tehtyä lakimuutosta perintökaaressa ei ollut säännöksiä sellaisia tilanteita varten, joissa aiemmin toimitettu perinnönjako osoittautuu virheelliseksi, koska kuolinpesään ilmaantuu uusi osakas, yksi osakkaista on sivuutettu perinnönjaossa tai perinnönjättäjän laatima kadoksissa ollut testamentti löytyy. Ennen lakimuutosta kuolinpesä on kuitenkin voitu luovuttaa joko velkojan tai osakkaan hakemuksesta kuolinpesän pesänselvittäjän hallintoon lainvoiman saaneen perinnönjaon jälkeenkin, mikäli perinnönjaon jälkeen on kuolinpesään ilmaantunut uutta velkaa tai omaisuutta tai mikäli laadittu perinnönjako on koskenut vain osaa jäämistövarallisuudesta. Perinnönjaon ulkopuolelle jääneellä osakkaalla tai testamentin saajalla on myös oikeus määrätä hakemus pesänselvittäjää varten. (HE 72/2015, 3)

Lakimuutosta perinnönjaon oikaisuun alettiin valmistella eduskunnan hyväksyessä uuden isyyslain, sillä uuden isyyslain myötä saattoi isyyskanteen nostaa koska vain, myös mahdollisen isän kuoltua. Ennen perintökaareen tehtyä lakimuutosta käsiteltiin perinnönjaon oikaisun kaltaisia tapauksia oikeudessa perusteettoman edun palautusta koskevien kanteiden perusteella. On myös tarkoituksenmukaista, että perinnönjaon oikaisua ja palautusvastuuta koskevat perusteet ja menettelyt ovat samanlaiset kaikissa niissä tapauksissa, joissa perillisen tai testamentin saajan oikeus perintöön on sivuutettu. Tästä johtuen on katsottu, että uutta sääntelyä ei ole perusteltua rajata koskemaan vain sellaisia erityistapauksia, joissa isyys perinnönjättäjää nähden on vahvistettu vasta perinnönjättäjän kuoleman jälkeen. (HE 72/2015, 3,4)

7.1 Lainmuutoksen tavoitteet

Lainmuutoksen tavoitteena on luoda menetelyllinen ja aineellinen säännös perinnönjaon oikaisua varten sellaisiin tilanteisiin, joissa perillisen tai testamentin saajan oikeus vainajan jättämään perintöön on sivuutettu aiemmin toimitetussa perinnönjaossa. Lakimuutos on tarkoitettu sellaisiin tilanteisiin, joissa perillisen tai yleistes-

tamentin saajan oikeus perintöön on jo ollut olemassa silloin, kun aiemmin toimitettu perinnönjako on toimitettu. Sekä tilanteisiin, joissa perintöoikeutta muodostava suhde on vahvistettu vasta perinnönjaon jälkeen. (HE 72/2015, 7)

Perintökaari sisälsi jo ennestään luvussa 21 säännöksen perinnönjaon peruuntumisesta sellaisissa tilanteissa, joissa perinnönjako on jo toimitettu ennen kuin kuolinpesän velat on maksettu. Sekä tilanteisiin, joissa kuolleeksi julistettu henkilö palaa ja vaatii omaisuuttaan takaisin. Koska osapuolten tilanne kuitenkin on erilainen kuin edellä mainitussa tilanteissa, on katsottu, että perinnönjaon oikaisuun säädetään perintökaaren uudessa luvussa 23 a. Erona perintökaaren lukuun 23 a verrattuna lukuun 21 on, että esityksessä käytetään käsitettä ”perinnönjaon oikaisu” ”perinnönjaon peräyttämisen” tai ”peruuntumisen” sijaan. Tätä perustellaan siten, että on tilanteita, joissa perinnönjakoa ei peruuteta kokonaisuudessaan, vaan perinnönjakoa oikaistaan vain osittain. (HE 72/2015, 7)

Perinnönjaon oikaisua voi lakimuutoksen myötä vaatia perillinen tai yleistestamentin saaja, joka ei ole osallistunut aiemmin toimitettuun perinnönjakoon. Oikaisua perinnönjakoon voi kuitenkin hakea vain, jos oikeus perintöön ei vielä ole vanhentunut. Perintökaaren 16 luvun mukaan perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön vanhenee kymmenessä vuodessa perittävän kuoleman jälkeen. (HE 72/2015, 7; Perintökaari 16)

Mikäli perittävän jälkeen toimitetussa osituksessa tai omaisuuden erottelussa on perittävän avio- tai avopuolisolle luovutettu huomattavasti enemmän kuin olisi tarvinnut, voi ositusta tai omaisuuden erottelua oikaista. (HE 72/2015, 7)

Perinnönjaon oikaisussa noudatettavassa menettelyssä on kuitenkin lähtökohtana, että oikaisu pyritään ensisijaisesti sopimaan osapuolten välillä. Jos osapuolten välillä ei saada sopimusta aikaan, perinnönjaon oikaisua vaativa perillinen voi tuomioistuimen kautta hakea kuolinpesälle pesänselvittäjää huolehtimaan kuolinpesän omaisuuden palauttamisesta perinnönjaon oikaisua varten. Perilliset voivat myös

keskenään sopia perinnönjaon oikaisusta. Osapuolilla on kuitenkin myös mahdollisuus hakea pesänjakaja toimittamaan ositus. (HE 72/2015, 7)

Perinnönjaon oikaisun lähtökohtana on, että kuolinpesästä omaisuutta saaneet perilliset palauttavat aiemmin saamansa perinnön takaisin kuolinpesään perinnönjaon oikaisua varten. Perillinen on myös voinut saada kuolinpesästä perintöä erityisjälkisäädöksen nojalla ja tämä saatu omaisuus tulee palauttaa vain, jos erityisjälkisäädöksen täyttyminen loukkaa perinnönjaon oikaisua vaativan henkilön lakiosaa tai jotakin muuta oikeutta. Perillinen on myös perintökaaren luvun 8 mukaan voinut saada kuolinpesän varoista avustusta. Kuolinpesästä luovutetaan avustusta, mikäli perittävän lapsi tarvitsee lisää varoja kasvatukseensa ja koulutukseensa hänen perintönä saamansa omaisuuden lisäksi. Avustusta voidaan myös tietyissä tilanteissa myöntää perittävän eloonjääneelle puolisolle. Avustuksena saatu omaisuus tulee palauttaa vain, jos omaisuutta on saatu huomattavasti enemmän kuin sen saajalla olisi ollut oikeus saada. (HE 72/2015, 8; Perintökaari 8)

Perinnönjaon palautusvelvollisuus on lähtökohtaisesti esinekohtaista. On kuitenkin ehdotettu, että tästä poikettaisiin sellaisissa tilanteissa, joissa perinnönjaon oikaisua vaativa perillinen on saavuttanut perillisasemansa vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Perinnönjaossa palautusvelvollinen perillinen voisi kuitenkin tässä tilanteessa valita, palauttaako hän jonkin esineen kuolinpesälle tai maksaako sen sijaan korvauksen esineen arvosta kuolinpesälle. Koska aiemmin toimitettuun perinnönjakoon osallistuneilla osakkailla ei ole ollut mahdollisuutta ottaa huomioon perinnönjaon jälkeen vahvistettuja uusia perillisiä jo toimitetussa perinnönjaossa, on perusteltua, että palautusvelvollisella perillisellä on mahdollisuus valita, palauttaako hän kuolinpesään aiemmin saamansa perinnön vai korvaako hän sen vastaavana rahamääränä. (HE 72/2015, 8)

Perinnönjaon oikaisuun liittyvät tapaukset voivat olla monenlaisia, esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa perinnönjakoon osallistuneet perilliset ovat ottaneet perintönä saamansa omaisuuden vastaan vilpittömässä mielessä, ja vaatimus perintönä saaman omaisuuden palauttamisesta saattaa aiheuttaa ongelmallisia tilanteita.

Tämän takia on ehdotettu kohtuuttoman palautusvelvollisuuden sovittelua. Sovittelusäännöksessä on pyritty erityisesti ottamaan huomioon palautusvelvollisen perillisen tietoisuus perinnönjaon oikaisua vaativan oikeudesta kuolinpesän jäämistöön, perintönä saadun omaisuuden palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika. Sekä perinnön palautusvelvollisen ja perinnönjaon oikaisua vaativan henkilön taloudelliset olosuhteet. (HE 72/2015, 8)

7.2 Lainmuutoksen vaikutukset

Perinnönjaon oikaisua koskeva lakiuudistus soveltuu yhdenvertaisesti kaikkiin kuolinpesän perillisiin ja testamentin saajiin, joiden oikeus perintöön on sivuutettu tai vahvistettu vasta perinnönjaon toimituksen jälkeen. Perillisten ja testamentinsaajien velvollisuutta palauttaa perintönä saamaansa omaisuutta takaisin kuolinpesään on kuitenkin jossain määrin helpotettu sellaisten tilanteiden osalta, joissa perinnönjaon oikaisua vaativa perillinen on saavuttanut perillisen aseman vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Lakimuutokseen ei liity sääntelyä, jonka mukaan ennen 1. päivä lokakuuta 1976 avioliiton ulkopuolelle syntyneitä ja tämän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneitä kohdeltaisiin eri tavalla. (HE 72/2015,9)

Tilanteet, joissa perillinen tai testamentin saaja on sivuutettu perinnönjaossa, ovat nykypäivänäkin mahdollista. Tämänäkötyyppisten tapausten yleisyydestä ei kuitenkaan ole tarkkaa tietoa, mutta suhteessa kaikkiin tehtyihin perinnönjakoihin arvioidaan perinnönjaon oikaisujen määrän olevan hyvin vähäinen. Uuteen isyyslakiin tulleella lakiuudituksella arvioidaan olevan perinnönjaon oikaisuihin lisäävä vaikutus, sillä nykyisin pystyy isyyskanteen nostamaan missä vaiheessa tahansa ilman määräaikaa. Perillisen ja yleistestamentin saajan oikeutta perintöön rajaa kuitenkin se, että perintöoikeus vanhenee kymmenessä vuodessa perittävän kuolemasta. Perinnönjaon oikaisuiden arvioidaan kuitenkin vaikuttavaan vain hyvin pieneen osaan väestöstä suhteutettuna kuolleiden määrään. (HE 72/2015, 9)

Perillisten osalta vaikutukset toteutuvat lähtökohtaisesti siten, että joko perilliselle avautuu mahdollisuus saada omaisuutta perinnönjaon oikaisussa tai he ovat velvollisia palauttamaan saamaansa omaisuutta kuolinpesään. Mikäli perilliset eivät pääse yhteisymmärrykseen omaisuuden palauttamisesta ja siitä seuraavasta oikaisujaosta, kantavat pesän osakkaat taloudellisen vastuun kuolinpesän virallisselvitykseen ja toimitusjakoon liittyvistä kustannuksista, joita perintökaaren luvuissa 19 ja 23 säädetään. (HE 72/2015, 9; Perintökari 19, 23)

Yrityksiin tai yhteisöihin lakiuudistus vaikuttaa ainoastaan niissä tapauksissa, joissa yritys tai yhteisö on testamentin saajana. Perinnönjaon oikaisu tilanteessa yritys tai yhteisö voi joutua palauttamaan kuolinpesältä saatu omaisuus takaisin kuolinpesälle oikaisua varten. Yrityksellä tai yhteisöllä on myös vastaavasti oikeus vaatia perinnönjaon oikaisua, jos jako on aiemmin toimitettu ilman, että se on ollut jaossa osapuolena. (HE 72/2015, 9)

Viranomaistoimintaan lakimuutos vaikuttaa siltä osin kuin käräjäoikeus käsittelee hakemukset, joissa kuolinpesään tarvitaan pesänselvittäjää omaisuuden palauttamista varten tai kuolinpesän oikaisujakoa varten. Perinnönjaon oikaisuun liittyviä tapauksia on kuitenkin jo aiemminkin käsitelty tuomioistuimissa, esimerkiksi tapauksissa, joissa on käsitelty perusteettoman edun palautusta ja pesänjakajan määräämistä koskevia asioita. (HE 72/2015, 10)

7.3 Mitä uutta perintökaaren luvussa 23 a

Perintökaaren uudessa luvussa 23 a pykälässä 1 säädetään perillisen ja testamentin saajien oikeudesta vaatia oikaisua perinnönjakoon, mikäli heitä ei ole otettu huomioon aiemmin toimitetussa perinnönjaossa. Oikaisun vaatiminen on mahdollista, kunhan oikeus perintöön ei ole vanhentunut. (HE 72/2015, 12; Perintökaari 23 a 1 §)

Perillisellä on oikeus vaatia oikaisua seuraavissa tilanteissa:

- Perinnönjaon oikaisua vaativa perillinen on ollut perillisasemassa jo silloin, kun aiemmin toimitettu perinnönjako on tehty.
- Tilanteet, joissa perillinen on saavuttanut perillisasemansa vasta aiemmin toimitetun perinnönjaon jälkeen.

Tilanne, jossa perillinen saavuttaa perillisaseman vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun perillisen ja biologisen isän oikeudellinen suhde vahvistetaan vasta perittävän kuoleman jälkeen. Testamentin saaja voi vaatia oikaisua tilanteessa, jossa kadonnut testamentti on löytynyt vasta aiemmin toimitetun perinnönjaon jälkeen. (HE 72/2016, 12; Perintökaari 23 a 1 §)

Perillisen tai testamentin saajan tulee vaatia perinnönjaon oikaisua ennen perintöoikeuden vanhentumista. Oikeus perintöön vanhenee kymmenessä vuodessa perittävän kuolemasta. Poikkeuksena on tilanne, jossa testamenttiin perustuva oikeus alkaa myöhemmin, jolloin aika alkaa tästä ajankohdasta lukien. Tuomioistuin voi myös tietyissä tilanteissa määrätä perillisen tai testamentinsaajan on vaadittava oikaisua lyhyemmässä määräajassa. (HE 72/2015, 12; Perintökaari 16)

Perillinen ei voi vaatia perinnönjaon oikaisua, mikäli ei ole ollut osapuolena aiemmin toimitetussa perinnönjaossa, koska on luopunut perinnöstään tai siirtänyt oman perintöosuutensa toiselle perilliselle. Perintöön oikeutettu perillinen tai testamentin saaja voi vaatia perinnönjaon oikaisua aikaisempaan perinnönjakoon osallistuneille henkilöille koska tahansa, riippumatta siitä, onko perillisasema vahvistettu lainvoimaisesti tai onko hänen hyväksensä tehty testamentti lainvoimainen. Perinnönjaon oikaisuun voi kuitenkin ryhtyä vasta, kun hänen perillisasema on lainvoimaisesti vahvistettu tai kun hänen hyväkseen tehty testamentti on tullut lainvoimaiseksi. (HE 72/2015, 12; Perintökaari 23 a 1 §)

Perinnönjaon oikaisumahdollisuutta voi käyttää silloin, kun perillinen tai testamentin saaja ei ole ollut osallisena aiemmin toimitetussa perinnönjaossa. Säännöstä ei siis voi käyttää muutoksenhakukeinona sellaisessa tilanteessa, joissa perintökaaren

23 luvun 10 §:n mukaista moitekannetta ei ole määrääjassa nostettu tai se on hylätty. Perinnönjaon oikaisuvaatimuksen pystyy kuitenkin nostamaan sellaisessa tilanteessa, jossa avioliiton ulkopuolelle syntyneen lapsen suhde biologiseen isään vahvistetaan vasta isän kuoleman jälkeen, mutta lapsi on ollut perinnönjaossa osakkaana muussa asemassa, esimerkiksi testamentin saajana. (HE 72/2015, 12,13; Perintökaari 23 a 1 §)

Perinnönjaon katsotaan toimitetuksi, kun jakokirja on allekirjoitettu. Jakokirjan allekirjoituksen jälkeen voidaan oikaisuvaatimus esittää, vaikka perinnönjako ei vielä olisi lainvoimainen. Mikäli perinnönjakoa on moitittu ja sitä vaaditaan oikaistavaksi, perinnönjaon oikaisuun kuuluvien säädösten nojalla, on moitteen käsittely tarkoituksenmukaista keskeyttää oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n nojalla. Kunnes saadaan selvitettyä, että korvataanko moitekanteen kohteena oleva perinnönjako oikaisujaolla siten, että moitekannetta ei tarvitse enää jatkaa. (HE 72/2015, 13; Perintökaari 23 a 1 §)

Perintökaaren sääntelyä sovelletaan ainoastaan silloin, kun perinnönjako on jo kertaalleen toimitettu. Mikäli perinnönjakoa ei ole kuolinpesässä vielä toimitettu, tulee kuolinpesän osakkaan oikaisun sijaan vaatia kuolinpesän jakoa perintökaareissa olevan luvun 23 1§:n mukaisesti. (HE 72/2015, 13)

Perinnönjaosta sivuutettu perillinen voi vaatia perinnönjaon oikaisua vapaamuotoisesti niiltä, jotka ovat aiemmin ottaneet perinnön vastaan. Mikäli osapuolet eivät pääse sopimukseen perinnönjaon oikaisusta, voi oikaisua vaativa perillinen hakea pesänselvittäjän määräämistä kuolinpesälle. Huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta. Sekä suorittamaan perinnön oikaisujako. (HE 72/2015, 13)

Perintökaaren luvussa 23 a 2 § säädetään kuolinpesästä saadun omaisuuden palautusvelvollisuudesta perinnönjaon oikaisujakoa varten, mikäli edellytykset perinnönjaon oikaisemiseen täyttyvät. Omaisuuden palauttaminen tarkoittaa, että perintöä saaneet perilliset palauttavat saamansa omaisuuden takaisin kuolinpesään, jotta

perinnönjaossa sivuutetun perillisen tai testamentin saajan oikeus perintöön voidaan toteuttaa. (HE 72/2015, 13; Perintökaari 23 a 2 §)

Erityisjälkisäädöksen saaja on momentin 2 mukaan palautusvelvollinen, jos testamentti loukkaa perinnön oikaisua vaativan lakiosaa tai muuta oikeutta. Perintökaaren 7 luvun 5 §:n 1 momentissa säädetään, että testamentti on tehoton, mikäli se estää perillistä saamasta hänelle kuuluvaa lakiosaa. (HE 72/2015, 13; Perintökaari 23 a 2 §)

Avustuksen, hyvityksen tai elatuksen saaja on myös velvollinen palauttamaan saamansa omaisuus, mutta vain siltä osin, kuin hän olisi saanut hyvityksenä, elatuksena tai avustuksena enemmän kuin mihin olisi ollut oikeutettu. (HE 72/2015, 13; Perintökaari 23 a 2 §)

Perintökaaren luvussa 23 a 3 § on säädös sellaisia tilanteita varten, joissa perinnön oikaisua vaativa henkilö on saavuttanut perillisaseman vasta perinnönjaon toimitamisen jälkeen. Tämän tyyppinen tilanne voi syntyä sellaisessa tilanteessa, jossa perillisen ja perittävän biologinen isyysyysuhde on vahvistettu vasta perinnönjaon jälkeen. (HE 72/2015, 13,14; Perintökaari 23 a 3 §)

Palautusvelvollinen perillinen voi esinekohtaisen palautusvelvollisuuden sijaan valita, luovuttaako hän kuolinpesästä saamansa esineen, vai korvaako hän rahallisesti sen määrän kuolinpesään, mikä vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Perillisillä tulee olla valintamahdollisuus, koska aiemmin toimitetussa perinnönjaossa ei olla voitu olettaa, että kuolinpesään tulee uusi osakas. (HE 72/2015, 15)

Perintökaaren luvun 23 a 4 § mukaan perillinen on korvausvelvollinen saamastaan perinnöstä, mikäli perinnön luontaispalautus ei ole enää mahdollista, koska kyseinen omaisuus ei joko ole tallessa tai se on esimerkiksi yhdistetty toiseen siten, että palautettava perintö ei ole enää palautettavissa. Perillisen tulee korvata kuolinpesälle saamansa omaisuuden arvo. Omaisuuden arvo määritellään pääsääntöisesti omaisuuden vastaanottohetken mukaan. (HE 72/2015, 15; Perintökaari 23 a 4 §)

Perintönä saadun omaisuuden korvausvelvollisuus ei riippuisi siitä, onko esimerkiksi omaisuuden tuhoutuminen tai hävittäminen johtunut palautusvelvollisen perillisen tuottamuksesta vai onko omaisuuden palauttamien ollut esteellistä, koska omaisuus on esimerkiksi luovutettu kolmannelle osapuolelle. Perinnön palautusvelvollisen korvausvelvollisuutta voidaan kuitenkin sovitella, mikäli palautettavan omaisuuden häviäminen tai tuhoaminen on johtunut perinnön palautusvelvollisesta johtumattomista syistä. (HE 72/2015, 15; Perintökaari 8)

Pykälän 2 momentti koskee tilanteita, joissa perintönä saadun omaisuuden palauttaminen ei ole perilliselle mahdotonta, mutta saattaisi tuottaa palautusvelvolliselle perilliselle huomattavan suurta haittaa. Palautusvelvollinen perillinen voisi tämän tyyppisessä tilanteessa omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa omaisuutta vastaavan korvauksen kuolinpesälle. Mikäli palautettavan omaisuuden arvo on kuitenkin noussut palautusvelvollisen toiminnasta johtumattomasta syystä, on korvaus maksettava määräämishetken mukaisen käyvän arvon mukaan. Tällä pyritään estämään, että palautusvelvollinen perillinen ei pääse hyötymään siitä, että hänelle oikeutetaan omaisuuden palauttamisen sijasta rahallinen korvaus. Mikäli omaisuudessa on kysymyksessä arvonnousu, johon palautusvelvollinen on vaikuttanut omalla toiminnallaan merkittävästi, esimerkiksi peruskorjaamalla perintönä saamansa asunto, ei arvonnousun määrääminen korvauksen määräämishetken mukaan olisi oikeudenmukaista. Omaisuuden arvonnousu voi kuitenkin johtua sekä palautusvelvollisen omasta toiminnasta ja osittain muista seikoista, esimerkiksi markkinatilanteen muutoksista. Myös tällöin arvonnousua määriteltäessä jätetään huomiotta palautusvelvollisen omasta toiminnasta johtunut arvonnousu. (HE 72/2015, 15,16; Perintökaari 23 a 4 §)

Koska perinnön palauttaminen on esinekohtaista, on ensisijaista, että palautusvelvollisen perillisen tulee osoittaa, että hänelle aiheutuisi perinnön palauttamisesta huomattavan suurta haittaa. Tämänlainen tilanne voi olla esimerkiksi sellainen, jossa omaisuuden haltija tarvitsee tiettyä esinettä harjoittaessaan elinkeinotoimintaa

ja sen korvaaminen uudella vastaavanlaisella esineellä olisi hankalaa tai siitä aiheutuisi huomattavan suuri taloudellinen menetys. (HE 72/2016, 16)

5 § pykälän mukaan palautusvelvollisen perillisen tulee korvata omaisuuden arvon aleneminen, mikäli palautettavan omaisuuden arvo on laskenut omaisuuden vahingoittumisen tai kulumisen vuoksi. Omaisuuden korvausvelvollisuus on kuitenkin olemassa vain, jos perintönä saadun omaisuuden arvo on laskenut merkittävästi. (HE 72/2015, 16; Perintökaari 23 a 5 §)

Jos perintönä saadun omaisuuden arvo on laskenut jostakin muusta syystä kuin kulumisesta tai vahingoittumisesta, on palautusvelvollinen perillinen velvollinen korvaamaan kohtuullisen korvauksen omaisuuden arvon laskemisesta vain, jos siihen katsotaan olevan erityinen syy. Säännöstä tulisi soveltaa silloin, kun omaisuus on sinällään samassa kunnossa kuin se oli perillisen saadessa omaisuuden, mutta siitä ei enää saada samaa hintaa, esimerkiksi tilanteessa, jossa pörssiosakkeiden markkina-arvo on alentunut kurssimuutosten vuoksi. Myös teknisten laitteiden, esimerkiksi auton arvo saattaa laskea, vaikka sen käyttö olisi hyvin vähäistä, koska tämän tyyppisissä tilanteissa arvon laskeminen olisi tapahtunut silloinkin, jos perintönä saatu omaisuus olisi ollut kuolinpesän hallinnassa. Tämän tyyppisessä tilanteessa omaisuuden arvon laskeminen jää kuolinpesän tappioksi. Omaisuuden korvauksen määrääminen kuitenkin edellyttää, että korvaukseen on erityinen syy. Tämän tyyppisessä tilanteessa syynä voi olla palautusvelvollisen perillisen viivyttely omaisuuden palauttamisessa tahallisesti ja siten omaisuuden arvo tulee laskemaan tuona aikana. Kohtuullisen korvauksen määrää tulee harkita tapauskohtaisesti. (HE 72/2015, 16)

Perintökaaren luvun 23 a 6 § pykälässä käsitellään säännöstä, joka koskee palautettavan rahamäärän korkoa ja muusta palautettavasta omaisuudesta saatua tuottoa tai sen arvon korvaamista sekä perintönä saadun hyödyn korvaamista. (HE 72/2015, 17)

Pykälän 1 momentti käsittelee palautusvelvollisen perillisen velvollisuutta maksaa korkoa palautettavalle rahamäärälle. Suoritettava korko määräytyy korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaan. Palautusvelvollinen perillinen ei kuitenkaan ole velvollinen maksamaan suurempaa korkoa kuin tuottokorko, vaikka perillinen olisi onnistunut sijoittamaan perintönä saamansa varat niin, että olisi onnistunut saamaan niistä tuottokorkoa paremman koron. Perillisen tulee maksaa tuottokorkoa, siitä päivästä lukien, kun hän on saanut omaisuuden haltuunsa, jollei toisin mainita. Säännöksen mukaan palautusvelvollisen tulee luovuttaa kuolinpesään muusta omaisuudesta saamansa tuotto. Tuotoksi luetaan kaikki se, mitä omaisuudesta kertyy, esimerkiksi pellon tuottama vilja, vuokrasaatavat, tai osakkeista saadut osingot. Säännöksen mukaan olisi kuitenkin mahdollisuus valita esinekohtaisen palauttamisen sijaan tuoton arvon korvaaminen rahalla. (HE 72/2015, 17)

Säännöksessä käsitellään myös omaisuudesta saadun hyödyn korvaamisesta. Omaisuudesta saatu hyöty luetaan eduksi. Perillisen hyötynä saama etu voi olla esimerkiksi se, että perillinen on saanut asua kuolinpesän asunnossa tai käyttää kuolinpesälle kuuluvaa autoa. Perillisen tulee korvata saamastaan hyödystä kuolinpesälle kohtuullinen korvaus. Perillisen korvattavaa määrää harkittaessa tulee huomioida, missä määrin omaisuuden käyttäminen on aiheuttanut haittaa kuolinpesälle. Mikäli omaisuudesta saatu hyöty on lähinnä perustunut palautusvelvollisen omaan toimintaan, ei hyödyn korvaamista kuolinpesälle voida pitää kohtuullisena. (HE 72/2015, 17)

Käytännössä on mahdollista, että perillinen on saanut omaisuudesta hyötyä, mutta samalla omaisuuden arvo on laskenut ja tästä johtuen palautusvelvollisen perillisen tulee korvata arvon aleneminen kuolinpesälle. Perillisen saama tuotto, hyöty tai arvo on korvattava kokonaisuudessaan siltä ajalta, kun perillinen on pitänyt omaisuutta hallussaan, jollei toisin mainita. Mikäli palautusvelvollinen perillinen on itse laittanut omaisuuttaan omaisuuden kustannuksiin, on hänellä oikeus saada siitä korvaus. (HE 72/2015, 17)

Pykälän 2 momentissa kuitenkin suojellaan sellaista palautusvelvollista perillistä, joka on pitänyt saamaansa omaisuutta hallussa vilpittömässä mielessä. Palautusvelvollisen perillisen tulee maksaa korvausta tai korkoa aikaisintaan siitä päivästä lähtien, kun hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää perinnön oikaisuvaatimuksen esittäjän oikeudesta kuolinpesän jäämistöön. Säännös on kuitenkin poikkeus 1 momentin mukaisesta, kuolinpesän omaisuuden haltuunottohetkestä alkavasta korvaus- tai koronmaksuvelvollisuudesta. (HE 72/2015, 17,18)

Palautusvelvollisen perillisen katsotaan tienneen tai pitäneen tietää perinnön oikaisua vaativan perillisen oikeudesta perintöön, kun hän on saanut tiedon perinnönjaoissa sivuutetusta perillisestä ja tämän oikeudellisesta suhteesta perittävään tai testamentin olemassaolosta. Pelkkää epäilyä perittävän biologisesta isyydestä avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen ei säännöksessä katsota vielä tarkoitetuksi tiedoksi. (HE72/2015, 18)

Pykälässä on säännös, jonka mukaan palautusvelvollinen perillinen on oikeutettu saamaan korvausta palautettavaan omaisuuteen laittamistaan kustannuksista. Kyseessä ovat ensisijaisesti tarpeelliset kustannukset, mutta myös muut kustannukset, mikäli ne katsotaan kohtuullisiksi. Tarpeellisiksi kustannuksiksi katsotaan se, mitä on mennyt omaisuuden huolelliseen ja järkevään hoitoon. Tarpeelliset kulut korvattaisiin perilliselle kokonaisuudessaan kuolinpesän varoista. (HE 72/2015, 18)

Pykälässä säädetään palautusvelvollisuuden sovittelua koskevia säädöksiä. Pykälän 1 momentin mukaan 2—6 §:n mukaista palautusvelvollisuutta voidaan sovittaa, jos sen katsotaan olevan kohtuutonta. Sovittelu voi koskea kaikkia perillisen edellä mainituista pykälistä syntyneitä velvoitteita. Sovittelu on säädöksen mukaan mahdollista, kun on kyseessä esinekohtainen palautusvelvollisuus, omaisuuden arvonnousu tai arvon alenemisen korvaaminen, koronmaksuvelvollisuus, tuoton palauttaminen tai sen arvon korvaaminen tai perinnöstä saadun hyödyn korvaaminen. Sovittelu tarkoittaa yleensä omaisuuden palautusvelvollisuuden alentamista, mutta on

myös mahdollista, että perillisen palautusvelvollisuus poistetaan kokonaan. Sovittelun edellytykset arvioidaan kunkin palautusvelvollisen perillisen osalta erikseen. (HE 72/2015, 18)

Palautusvelvollisuuden sovittelua harkittaessa tulee ottaa huomioon, onko palautusvelvollinen perillinen ollut tietoinen tai olisiko hänen pitänyt tietää oikaisuvaatimuksen esittäjän oikeudesta kuolinpesän jäämistöön ottaessaan kuolinpesän omaisuutta vastaan. (HE 72/2015, 19)

Sovitteluharkinnassa on huomioitava omaisuuden saamisesta palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika, koska mitä pidempi aika on kulunut omaisuuden saamisesta, sitä paremmin omaisuus on sulautunut perinnön vastaanottaneen henkilön omaisuuteen. Säännöksen tarkoituksena on sekä suojata perinnön vastaanottaneen henkilön pitkäaikaisesti hallussa pitämää omaisuutta että kannustaa perinnön oikaisuvaatimuksen esittäjää toimimaan ripeästi saatuaan tietää oikeudestaan perintöön. (HE 72/2015, 19)

Sovitteluharkinnassa tulee huomioida palautusvelvollisen ja oikaisuvaatimuksen esittäjän taloudelliset olosuhteet, sekä palautusvelvollisuuden toteutumisen vaikutukset osallisten toimeentuloihin. (HE 72/2015, 19)

Sovittelussa pyritään arvioimaan tilanne kokonaisuudessaan. Kohtuullistamismahdollisuudella pyritään suojaamaan sellaista perillistä, joka on vilpittömässä mielessä ottanut perinnön vastaan, eikä palautusvaatimuksen esittämisen tultua ilmi enää kykene palauttamaan vastaanottamaansa omaisuutta ilman suuria vaikutuksia hänen taloudelliseen tilanteeseensa ja toimeentuloonsa. Tämänlainen tilanne voi syntyä silloin, kun perillisen sukulaisuussuhde perittävään vahvistetaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen, eikä palautusvelvollinen perillinen ole tällöin voinut tietää sukulaisuussuhteen mahdollisuudesta perinnönjaon aikana. Palautusvelvollisuuden täysimääräinen toteutuminen voi olla kohtuutonta, jos perintönä saatu omaisuus ei ehkä ole enää tallella, koska sillä on saatettu maksaa pois velkoja,

tai omaisuus on saattanut vaurioitua omaisuuden saajasta riippumattomasta syystä. (HE 72/2015, 19)

Pykälässä 9 säädetään siitä, miten omaisuuden palautusvelvollisuus toteutetaan. Palautusvelvollisen perillisen sekä kuolinpesän välillä voidaan tehdä sopimus siitä, miten omaisuuden palauttaminen tulee tapahtumaan. Jos kuolinpesälle ei ole määrätty pesänselvittäjää, edustavat kuolinpesää perilliset ja testamentin saajat. Jos perillisperiiri on esimerkiksi testamentin löytymisen tai isyyden vahvistamisen jälkeen muuttunut, määräytyvät kuolinpesän osakkaat uuden tilanteen mukaan. (HE 72/2015, 20; Perintökaari 23 a 9 §)

Perinnön palautusvelvollisuutta käsittelevä sopimus on tehtävä kirjallisesti. Palautussopimus voidaan tehdä joko yhdessä tai erikseen kaikkien perillisten kesken. Sopimuksessa olisi hyvä sopia siitä, miten omaisuus palautetaan ja missä ajassa. Jos palautusvelvollinen ja kuolinpesä eivät pääse yhteisymmärrykseen omaisuuden palauttamisesta, tai jos palautusvelvollinen perillinen ei palauta kuolinpesän omaisuutta sopimuksen mukaisesti, tulee oikaisua vaativalla perillisellä olla vaihtoehtoinen keino toteuttaakseen oikeutensa. Oikaisua vaativalla perillisellä on oikeus hakea tuomioistuimen päätöksellä pesänselvittäjää huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta oikaisujakoa varten. (HE 72/2015, 20)

Pesänselvittäjän ensisijainen tehtävä on pyrkiä saamaan aikaan sopimus palautusvelvollisten perillisten omaisuuden palauttamisesta. Pesänselvittäjä tekee palautusvelvollisille perillisille esinekohtaisen tai rahamääräisen ehdotuksen palautusvelvollisuuden täyttämiseksi saamiensa tietojen perusteella. (HE 72/2015, 20)

Pykälässä 10 säädetään pesänselvittäjän ja tuomioistuinten velvollisuudesta tilanteissa, jossa 9 §:n 3 momentin mukaiset sopimusneuvottelut eivät tuota toivottua tulosta tai joku palautusvelvollisista perillisistä ei palauta saamaansa omaisuutta sopimuksen mukaisesti. Pesänselvittäjän tulee hakea tuomioistuimen päätös palautusvelvollisuuden määrittämiseksi sitä perillistä vastaan, joka ei omaisuutta suostu palauttamaan. (HE 72/2015, 21; Perintökaari 23 a 10 §)

11 § pykälässä säädetään perinnön palauttamiseen suoritettavasta oikaisujaosta. Jotta perinnönjaon oikaisu voitaisiin toteuttaa, tulee toimittaa uusi perinnönjako. Perinnön oikaisujaon ulkopuolelle rajataan ne perilliset, jotka eivät olleet velvollisia palauttamaan kuolinpesästä saamaansa omaisuutta ja ne perilliset, jotka ovat palauttaneet kuolinpesään vain sen osuuden, jonka ovat saaneet liikaa. Perinnön oikaisujaossa on otettava huomioon palautusvelvollisuuden sovittelun vaikutukset, koska muuten osakas, jonka palautusvelvollisuutta on soviteltu, voisi päästä oikaisujaossa muita perillisiä parempaan asemaan. (HE 72/2015, 21; Perintökaari 23 a 11 §)

Perinnön oikaisujaossa tulee laatia jakokirja. Siinä tulee mainita sen korvaavan oikaisujakoon osallistuneiden perillisten osalta aiemmin laaditun jakokirjan. Tämä on tarpeen erityisesti silloin, kun rekisteröitävä omaisuus vaihtaa omistajaa oikaisujaossa. (HE 72/2015, 22)

Pykälässä 12 säädetään jäämistön osituksen tai omaisuuden erottelun tai avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan perillisellä tai testamentinsaajalla on oikeus vaatia osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua, mikäli kuolinpesä on luovuttanut perinnönjättäjän omaisuutta huomattavasti enemmän kuin olisi velvoitettu tämän avio- tai avopuolisolle tai tämän perilliselle. Oikaisua ei voi vaatia, mikäli kuolinpesä on luopunut vaatimasta osituksen yhteydessä omaisuutta, joka kuuluu niin sanotun aviopuolison tasinkoprivilegin piiriin. (HE 72/2015, 22; Perintökaari 23 a 12 §)

Säädöksen mukaan avio- tai avopuoliso on palautusvelvollinen osituksen, omaisuuden erottelun tai hyvityksen oikaisua varten vain siltä osin, kun hän on sitä saanut huomattavasti enemmän kuin mihin hänellä olisi ollut oikeus. (HE 72/2015, 22)

12 § pykälän säännös edellyttää, että kuolinpesän omaisuutta on siirtynyt huomattavasti enemmän kuin sen saajalla olisi ollut oikeus saada. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, että vain pienet poikkeamat laissa säädetyistä perusteista johtaisi perinnön palautusvelvollisuuteen. (HE 72/2015, 23)

Mikäli omaisuudesta palautusvelvollinen perillinen on kuollut, voivat hänen oikeudenomistajansa olla vastuussa perinnönjättäjän velvoitteista. (HE 72/2015, 23)

8 YHTEENVETO

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millainen oikeus perinnönjaon ulkopuolelle jääneellä uudella perijällä on perintöön, joka on jo kerran jaettu ja miten tämä uudelleenjakaminen tulee tapahtumaan, sekä mitä tapahtuu, jos omaisuutta ei enää ole tallella tai se on vahingoittunut, kun se tulisi palauttaa ja jakaa uudelleen. Tarkastelin myös lakiuudistukseen vaikuttaneita tekijöitä, kuten uudistetun isyyslain vaikutuksia mahdolliseen perinnönjaon oikaisuun. Sekä perintökaareen tulevan lakiuudistuksen vaikutuksista yhteiskuntaan.

Opinnäytetyöstäni käy ilmi, miten aiemmin toimitetussa perinnönjaossa perintöä saaneet osakkaat joutuvat palauttamaan tai korvaamaan saamansa perinnön, kun kuolinpesään vahvistettu uusi perillinen vaatii perinnönjaon oikaisua. Perillinen joutuu palautusvelvollisena korvaamaan kuolinpesälle perintönä saamansa omaisuuden joko kokonaisuudessaan tai sen verran, mikä katsotaan kohtuulliseksi. Ennen perintökaareen tullutta lakiuudistusta käsiteltiin perinnönjaon oikaisun kaltaisia tapauksia oikeudessa perusteettoman edun palautusta koskevilla kanteilla. Lakiuudistuksen tavoitteena on, että kaikki perinnönjaon oikaisua ja palautusvastuuta koskevat tilanteet käsiteltäisiin samalla tavalla.

Perinnönjaon oikaisussa on kuitenkin lähtökohtana saada sovinto osapuolten välille. Mikäli he eivät sovussa pysty perintöä jakamaan uudelleen, voidaan kuolinpesä luovuttaa pesänjakajalle, joka suorittaa uudelleenjaon. Perinnönjaon oikaisussa pyritään siihen, että aiemmin toimitetussa perinnönjaossa perintöä saaneet osakkaat palauttavat vapaaehtoisesti saamansa perinnön oikaisujakoa varten. Perinnön palauttaminen on ensisijaisesti esinekohtaista, mutta osakkaalla on myös oikeus rahallisesti korvata saamansa esineen arvo kuolinpesälle oikaisujakoa varten.

Palautusvelvollinen perillinen on korvausvelvollinen perintönä saamansa omaisuuden arvonalenemisesta, mikäli saadun omaisuuden arvo on laskenut vahingoittumisen tai kulumisen vuoksi. Perillisen korvausvelvollisuus on kuitenkin olemassa vain, jos perintönä saadun omaisuuden arvo on laskenut merkittävästi.

Palautusvelvollinen perillinen on kuitenkin joissakin tapauksissa oikeutettu saamaan korvausta, mikäli hän on joutunut laittamaan omaa rahaa saamansa omaisuuden kunnon ylläpitämiseen. Kyseessä on kuitenkin ensisijaisesti tarpeelliset kustannukset, kuten esimerkiksi maalipinnan uusiminen perintönä saatuun taloon.

Perinnön palautusvelvollisuudesta tulee laatia kirjallinen sopimus. Palautusvelvollisuutta koskeva sopimus voidaan tehdä kahdella tapaa, joko yhdessä kaikkien perillisten kesken tai erikseen osallisten kesken. Sopimuksessa on kyse siitä, miten ja missä ajassa perintönä saatu omaisuus palautetaan takaisin kuolinpesään oikaisujako varten. Mikäli palautusvelvollinen perillinen ei toimita omaisuutta takaisin kuolinpesälle oikaisujakoa varten, on oikaisujakoa vaativalla perillisellä oikeus hakea tuomioistuimen päätöksellä pesänselvittäjää huolehtimaan perinnön palauttamisesta ja uudelleen jaosta.

Perinnönjaon oikaisuvaatimuksen ollessa aiheellinen, tulee oikaisujaossa laatia uudelleen jakokirja. Jakokirjassa tulee mainita sen korvaavan aiemmin toimitetussa perinnönjaossa laaditun jakokirjan. Tämä katsotaan tarpeelliseksi silloin, kun rekisteröintiä vaativa omaisuus vaihtaa omistajaa perinnön oikaisujaossa.

Mikäli perintönä saatu omaisuus on siirtynyt kolmannelle osapuolelle, esimerkiksi perillisen kuoltua saatu omaisuus siirtynyt hänen perillisilleen, ovat hänen perillissensä vastuussa omaisuuden palauttamisesta perinnönjaon oikaisua varten.

LÄHTEET

Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraukset. Talentum pro: Helsinki

Aarnio, A. & Kangas, U. 2002. Perhevarallisuus oikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus

Aarnio, A., Kangas U. 2009. Suomen jäämistöoikeus 1. Perintöoikeus. Talentum: Helsinki.

HE 72/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi. Finex. Viitattu 21.10.2016, 22.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150072>

Koponen, J. 2015. Kuolinpesän osakkaan opas. Verotieto Oy: Helsinki.

KKO: 1987:55. Korkeimman oikeuden ratkaisu 1987. Viitattu 14.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1987/19870055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=KKO%3A1987%3A55%20>

KKO: 2007:21. Korkeimman oikeuden ratkaisu 2007. Viitattu 15.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2007/20070021?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=KKO%3A%202007%3A21>

L 5.2.1965/40. Perintökaari. Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040>

Linnainmaa, L. 2002. Lakiopas omaiselle. Juva: WS Bookwell Oy

Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. Helsinki: Talentum.